

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE IŠVADA,
pateikta 2016 m. birželio 2 d.¹

Byla C-119/15

**Biuro podróży „Partner“ Sp. z o.o., Sp. komandytowa w Dąbrowie Górniczej
prieš
Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów**

(Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny (Varšuvos apeliacinis teismas, Civilinių bylų skyrius, Lenkija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Vartotojų apsauga — Direktyva 93/13/EB — Direktyva 2009/22/EB — Teismo sprendimo, kuriuo pripažįstamas bendrosios sutarties sąlygos nesąžiningumas, erga omnes poveikis nuo šios sąlygos ištraukimo į viešą registrą — Piniginė bauda, skirta tokią arba lygiavertę sąlygą savo bendrosiose sutartyse panaudojusiam pardavėjui ar tiekėjui, kuris nedalyvavo procese, per kurį buvo pripažintas sąlygos nesąžiningumas — Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis — Teisė būti išklausytam“

I – Įžanga

1. Teismo sprendimas, kuriuo pripažįstamas su vartotoju sudarytoje sutartyje esančios sąlygos nesąžiningumas, iš tikrųjų gali turėti privalomą galią kaip teisinis precedentas. Tačiau, ar valstybės narės gali suteikti tokiam sprendimui *erga omnes* poveikį, dėl kurio jis būtų privalomas procese nedalyvavusiems pardavėjams ar tiekėjams? Toks yra šioje byloje Teisingumo Teismui pateiktas klausimas.
2. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas nagrinėjant pardavėjo ar tiekėjo ir Lenkijos konkurencijos ir vartotojų apsaugos institucijų ginčą dėl baudos, skirtos šiam pardavėjui ar tiekėjui dėl to, kad savo sutartyse su vartotojais jis naudoja bendrąsias sutarties sąlygas, laikomas lygiavertėmis sąlygoms, kurios anksčiau buvo pripažintos nesąžiningomis ir dėl to ištrauktos į viešą registrą, nors šis pardavėjas ar tiekėjas nedalyvavo procese, per kurį buvo pripažintas į registrą įtrauktų sąlygų nesąžiningumas.
3. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo iš esmės klausia, ar pagal Direktyvos 93/13/EEB² 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnį, siejamą su Direktyvos 2009/22/EB³ 1 ir 2 straipsniais, draudžiami tokie teises aktai, kaip nagrinėjamieji šiam teismui pateiktoje byloje.

1 — Originalo kalba: prancūzų.

2 — 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288).

3 — 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl ieškinių dėl uždraudimo ginant vartotojų interesus (OL L 110, 2009, p. 30).

4. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismo pirmą kartą prašoma nustatyti valstybių narių procesinės autonomijos ribas pagal Direktyvą 93/13 ir teisingą pusiausvyrą tarp veiksmingos vartotojų apsaugos nuo nesąžiningų sąlygų ir pardavėjo ar tiekėjo teisės būti išklausytam, kuri užtikrinama pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnį.

II – Teisinis pagrindas

A – Sąjungos teisė

1. Direktyva 93/13

5. Direktyvos 93/13 3 straipsnyje nustatyta:

„1. Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

2. Visada yra laikoma, kad dėl sąlygos nebuvo atskirai derėtasi, jeigu ji buvo parengta iš anksto, ir vartotojas dėl to negalėjo padaryti įtakos sąlygos esmei, ypač iš anksto suformuluotos tipinės sutarties atveju.

<...>

Tuo atveju, kai bet kuris pardavėjas ar tiekėjas tvirtina, kad dėl tipinės sąlygos buvo atskirai derėtasi, jam tenka to įrodinėjimo pareiga.

3. Priede pateikiamas orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas.“

6. Dėl sutarties sąlygos nesąžiningumo vertinimo šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas [remiantis sudarant sutartį buvusiomis visomis aplinkybėmis ir visomis kitomis tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygomis].“

7. Minėtos direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„1. Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos, naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju, taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

8. Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų naudai egzistuočių pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniams nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais.

2. Pirmojoje straipsnio dalyje nurodytos priemonės apima nuostatas, pagal kurias asmenys arba organizacijos, pagal nacionalinės teisės aktus turinčios teisėtą interesą apsaugoti vartotojus, gali pagal atitinkamus nacionalinės teisės aktus iškelti bylą teismuose arba kompetentingose administracinėse institucijose, kad būtų priimtas sprendimas dėl to, ar bendram naudojimui parengtos sutarčių sąlygos yra nesąžiningos, ir galėtų būti pritaikytos tinkamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią tolesniam tokių sąlygų naudojimui.

3. Tinkamai atsižvelgiant į nacionalinės teisės aktus, antrojoje straipsnio dalyje nurodytos teisinės apsaugos priemonės gali būti atskirai arba kartu nukreiptos prieš kelis pardavėjus ar tiekėjus iš tos pačios ekonomikos sektoriaus arba prieš jų asociacijas, kurios naudoja arba rekomenduoja naudoti tas pačias bendrąsias sutarčių sąlygas arba panašias sąlygas“.

9. Direktyvos 93/13 8 straipsnyje numatyta, kad valstybės narės gali priimti arba palikti galioti griežtesnes nei numatytosios šioje direktyvoje nuostatas, jei jos suderinamos su Sutartimi.

10. Direktyvos 93/13 8a straipsnio 1 dalyje numatyta⁴:

„1. Kai valstybė narė priima nuostatas pagal 8 straipsnį, apie tai ir apie bet kuriuos tolesnius pakeitimus pranešama Komisijai, visų pirma:

<...>

— kai tose nuostatose pateikiami sutarties sąlygų, laikytinų nesąžiningomis, sąrašai.“

2. Direktyva 2009/22

11. Direktyvos 2009/22 1 straipsnio „Taikymo sritis“ redakcijoje, galiojusioje faktinių aplinkybių pagrindinėje byloje metu, nustatyta:

„1. Šia direktyva siekiama suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus, susijusius su 2 straipsnyje nurodytais ieškiniiais dėl uždraudimo, kuriais siekiama ginti I priede išvardytose direktyvose nurodytus kolektyvinius vartotojų interesus, siekiant užtikrinti sklandų vidaus rinkos veikimą.

2. Šioje direktyvoje pažeidimas – tai bet koks veiksmas, prieštaraujantis I priede išvardytoms direktyvoms, perkeltoms į valstybių narių vidaus teisinę sistemą, kuris kenkia 1 dalyje nurodytiems kolektyviniams interesams.“

12. Direktyvos 2009/22 I priedo „Direktyvų, kurioms taikomas 1 straipsnis, sąrašas“ 5 punkte paminėta Direktyva 93/13.

13. Direktyvos 2009/22 2 straipsnio „Ieškiniai dėl uždraudimo“ 1 dalyje nustatyta:

„1. Valstybės narės paskiria teismus arba administracines institucijas, kompetentingus priimti sprendimus bylose, kurias pradėjo kompetentingi subjektai, kaip apibrėžta 3 straipsnyje, ir kuriomis siekiama:

a) kad kuo skubiau būtų priimtas sprendimas, kai tinkama – suminio proceso tvarka [skubos tvarka], kuriuo reikalaujama nutraukti bet kokią pažeidimą arba jį uždrausti [jis uždraudžiamas];

4 — Faktinių aplinkybių pagrindinėje byloje metu 8a straipsnis dar negaliojo. Šis straipsnis buvo įterptas 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (OL L 304, 2011, p. 64). Pagal Direktyvos 2011/83 28 straipsnio 2 dalį ji taikoma sutartims, sudarytoms po 2014 m. birželio 13 d.

- b) kai tinkama – priemonių, tokių kaip viso sprendimo arba jo dalies paskelbimas forma, kuri laikytina tinkama, ir (arba) pataisančio pranešimo paskelbimas, siekiant panaikinti pažeidimo tęstinį poveikį;
- c) jei tai leidžia atitinkamos valstybės narės teisinė sistema – kad būtų priimtas sprendimas, pagal kurį pralaimėjęs atsakovas sumokėtų į viešą [valstybės] išdą arba kitam pagal nacionalinės teisės aktus paskirtam arba nacionalinės teisės aktuose numatytam gavėjui nustatytą sumą už kiekvieną uždelstą dieną arba kitą nacionalinės teisės aktuose numatytą sumą, jei sprendimas neįvykdomas per teismų arba administracinių institucijų nustatytą laiką, taip siekiant užtikrinti sprendimų vykdymą.“

B – Lenkijos teisė

1. Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymas

14. 2007 m. vasario 16 d. *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów* (Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymas, *Dz. U.*, Nr. 50, 331 pozicija) redakcijos, taikomos pagrindinėje byloje, 24 straipsnio 1 dalyje ir 2 dalies 1 punkte nurodyta⁵:

„1. Kolektyvinius vartotojų interesus pažeidžiantys veiksmai draudžiami.

2. Kolektyvinius vartotojų interesus pažeidžiančiais veiksmais laikomas bet koks jų interesams galintis pakenkti pardavėjo ar tiekėjo elgesys, ypač:

- 1) bendrųjų sutarties sąlygų, kurios buvo įtrauktos į neleistinomis pripažintų bendrųjų sutarties sąlygų registrą, nurodytą 1964 m. lapkričio 17 d. Įstatyme dėl civilinio proceso kodekso (*Dz. U.*, Nr. 43, 296 pozicija, iš dalies pakeistas) 479⁴⁵ straipsnyje, naudojimas.“

15. Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymo 26 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„1. Tuo atveju, kai [Konkurencijos ir vartotojų apsaugos tarnybos pirmininkas] konstatuoja, kad buvo pažeistas 24 straipsnyje nurodytas draudimas, jis priima sprendimą, kuriuo nagrinėjami veiksmai pripažįstami pažeidžiančiais vartotojų kolektyvinius interesus ir reikalaujama juos nutraukti <...>“

16. Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymo 106 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyta:

„1. [Konkurencijos ir vartotojų apsaugos tarnybos pirmininkas] gali, priimdamas sprendimą, skirti pardavėjui ar tiekėjui baudą, kurios dydis negali viršyti 10 % apyvartos per paskutinius mokestinius metus, einančius prieš baudos skyrimo metus, jei, net jei jo elgesys nebuvo tyčinis, šis pardavėjas ar tiekėjas:

<...>

- 4) atliko veiksmus, pažeidžiančius kolektyvinius vartotojų interesus, kaip tai suprantama pagal 24 straipsnį.“

5 — Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymo 24 straipsnio 2 dalies 1 punktu Lenkijos teisė suderinama su 1998 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/27/EB dėl draudimų ginant vartotojų interesus (OL L 166, 1998, p. 51; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 4 t., p. 43), kuri nuo 2009 m. gruodžio 29 d. buvo panaikinta ir pakeista Direktyva 2009/22.

2. Civilinio proceso kodeksas

17. 1964 m. lapkričio 17 d. *Ustawa – Kodeks postępowania cywilnego* (Įstatymas dėl Civilinio proceso kodekso (*Dz. U.*, 2014, 101 pozicija) redakcijos, taikomos pagrindinei bylai (toliau – Civilinio proceso kodeksas), 479⁴² straipsnio 1 dalyje, 479⁴³ straipsnyje ir 479⁴⁵ straipsnio 1–3 dalyse nustatyta⁶:

„479⁴² straipsnis

1. Jei prašymas yra tenkinamas, savo sprendimo rezoliucinėje dalyje teismas pakartoja neleistinomis pripažintų bendrųjų sutarties sąlygų turinį ir uždraudžia jas naudoti.

479⁴³ straipsnis

Įsiteisėjęs teismo sprendimas tampa taikytinas tretiesiems asmenims nuo neleistina pripažintos bendrosios sutarties sąlygų ištraukimo į 479⁴⁵ straipsnio 2 dalyje nurodytą registrą.

479⁴⁵ straipsnis

1. Teismas perduoda [Konkurencijos ir vartotojų apsaugos tarnybos pirmininkui] įsiteisėjusio sprendimo, kuriuo tenkinamas prašymas, kopiją.

2. Vadovaudamasis 1 dalyje nurodytais teismo sprendimais, [Konkurencijos ir vartotojų apsaugos tarnybos pirmininkas] tvarko neleistinomis pripažintų bendrųjų sutarties sąlygų registrą.

3. 2 dalyje nurodytas registras yra viešas.“

III – Faktinės aplinkybės ir ginčas pagrindinėje byloje, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

18. 2011 m. lapkričio 22 d. sprendimu *Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Konkurencijos ir vartotojų apsaugos tarnyba, Lenkija, toliau – *UOKiK*) pirmininkas skyrė 21 127 Lenkijos zlotų (PLN) (apie 4 940 eurų) baudą bendrovei *HK Zakład Usługowo Handlowy „Partner“ Sp. z o.o.* (toliau – *HK Partner*), vykdančiai ekonominę veiklą, be kita ko, turizmo paslaugų srityje. Šis sprendimas buvo priimtas pagal Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymo 24 straipsnio 1 dalį, 24 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir 106 straipsnio 1 dalies 4 punktą motyvuojant tuo, kad *HK Partner* naudojo bendrąsias kelionių pardavimo sutarties sąlygas, laikomas lygiavertėmis sąlygoms, kurios anksčiau buvo pripažintos neleistinomis ir ištrauktos į Civilinio proceso kodekso 479⁴⁵ straipsnio 2 dalyje nurodytą viešą nesąžiningų sąlygų registrą (toliau – nesąžiningų sąlygų registras)⁷.

19. *HK Partner* pareiškė ieškinį *Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (Varšuvos apygardos teismas – Konkurencijos ir vartotojų apsaugos teismas, toliau – *SOKiK*) dėl 2011 m. lapkričio 22 d. *UOKiK* pirmininko sprendimo ir prašė panaikinti šį sprendimą, o nepatenkinus šio prašymo, – sumažinti piniginę baudą. Vykstant procesui *SOKiK*, įvyko *HK Partner*

6 — Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Civilinio proceso kodekso 479⁴² straipsnio 1 dalis, 479⁴³ straipsnis ir 479⁴⁵ straipsnio 1–3 dalys buvo įterptos į Lenkijos teisę siekiant perkelti Direktyvą 93/13.

7 — Pažymėtina, kad termino „nesąžiningas“ Lenkijos teisės aktuose nėra, juose vartojamas terminas „neleistinas“ (žr. šios išvados 14–17 punktus). Tačiau leidžiu sau daryti prielaidą, kad abu terminai turi tą pačią reikšmę, laikydamas, kad Lenkijos teisės aktai buvo suderinti su Sąjungos teise. Ginčijamos sąlygos, kurias naudojo *HK Partner*, yra susijusios su dalyvio, t. y. vartotojo, atsakomybe už žalą, atsiradusią dėl jo arba dėl asmenų, už kuriuos jis yra atsakingas, kaltės, su *HK Partner* atsakomybės nebuvimu atsitikus tam tikriems įvykiams ir su pinigų negrąžinimu už paslaugas, kuriomis dalyvis nesinaudoja. Pavyzdžiui, viena iš ginčijamų sąlygų skamba taip: „[*HK Partner*] negrąžina sumų, sumokėtų už paslaugas, kuriomis dalyvis nesinaudoja dėl nuo jo paties priklausančių priežasčių.“

padalijimas, po kurio bendrovė *Biuro podróży „Partner“ Sp. z o.o.* (toliau – *Biuro podróży Partner*) perėmė visas *HK Partner* teises ir pareigas, susijusias su turizmo veikla. 2013 m. lapkričio 19 m. sprendimu *SOKiK* atmetė ieškinį ir pritarė *UOKiK* pirmininko vertinimui, kad *HK Partner* naudojamos sąlygos yra lygiavertės į nesąžiningų sąlygų registrą įtrauktoms sąlygoms.

20. *Biuro podróży Partner* padavė apeliacinį skundą *Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny* (Varšuvos apeliacinis teismas, Civilinių bylų skyrius, Lenkija) ir pareikalavo panaikinti 2011 m. lapkričio 22 d. *UOKiK* pirmininko sprendimą, o nepatenkinus šio prašymo, – panaikinti 2013 m. lapkričio 19 d. *SOKiK* sprendimą ir grąžinti bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo.

21. *Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny* (Varšuvos apeliacinis teismas, Civilinių bylų skyrius) turėdamas abejonių dėl Sąjungos teisės aiškinimo, nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar, atsižvelgiant į [Direktyvos 93/13] 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnį kartu su [Direktyvos 2009/22] 1 ir 2 straipsniais, bendrųjų sutarčių sąlygų, kurių turinys yra lygiavertis sąlygų, įsiteisėjusiu teismo sprendimu pripažintų neleistinomis ir įtrauktų į neleistinomis pripažintų bendrųjų sutarčių sąlygų registrą, turiniui, naudojimas gali būti pripažintas kito pardavėjo arba tiekėjo, kuris nedalyvavo procedūroje, užbaigtoje bendrosios sutarčių sąlygos įtraukimu į neleistinomis pripažintų sąlygų registrą, atveju neteisėta veikla, t. y. tokia veikla, kuria pagal nacionalinę teisę pažeidžiami kolektyviniai vartotojų interesai ir kuri suteikia pagrindą dėl to paskirti piniginę baudą pagal nacionalinę administracinę procedūrą?

2. Ar, atsižvelgiant į SESV 267 straipsnio trečią pastraipą, antrosios instancijos teismas, kurio sprendimą, priimtą išnagrinėjus apeliacinį skundą, galima apskųsti kasacine tvarka, kaip numatyta Lenkijos Respublikos civilinio proceso kodekse, yra teismas, kurio sprendimų negalima toliau apskųsti pagal nacionalinę teisę, ar vis dėlto toks teismas yra *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas), kompetentingas nagrinėti kasacinį skundą?“

22. Atsižvelgiant į aiškia Teisingumo Teismo praktiką dėl SESV 267 straipsnio trečios pastraipos aiškinimo⁸, antruoju prejudiciniu klausimu nekeliami naujų teisės klausimų. Todėl reikia atsakyti tik į pirmąjį prejudicinį klausimą, kuris vienintelis nagrinėjamas pirmą kartą.

23. Rašytines pastabas pateikė Lenkijos vyriausybė ir Europos Komisija. Lenkijos vyriausybė ir Komisija taip pat dalyvavo per 2016 m. kovo 9 d. teismo posėdį.

8 — Visų pirma žr. 2002 m. birželio 4 d. Sprendimą *Lyckeskog* (C-99/00, EU:C:2002:329, 16–19 punktai) ir 2008 m. gruodžio 16 d. Sprendimą *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:723, 75–79 punktai).

IV – Teisinis vertinimas

A – Išankstinės pastabos

1. Dėl Lenkijos vartotojų apsaugos nuo nesąžiningų sutarčių sąlygų sistemos

24. Visų pirma reikia šiek tiek paaiškinti Lenkijos vartotojų apsaugos nuo nesąžiningų sąlygų sistemą, pagal kurią yra numatytos trys nesąžiningų sąlygų kontrolės formos, t. y. individualių atvejų kontrolė, kontrolė *in abstracto* ir administracinė kontrolė⁹.

25. Individualių atvejų kontrolė vykdoma bendrosios kompetencijos teismuose nagrinėjant vartotojų ir pardavėjų ar tiekėjų ginčus dėl konkrečiose sutartyse esančių sąlygų nesąžiningumo. Teismo sprendimas, priimtas vykdant individualių atvejų kontrolę, privalomas tik proceso šalims.

26. Kontrolę *in abstracto*, atvirkščiai, vykdo specialiosios jurisdikcijos teismas, t. y. *SOKiK*, ir jai taikoma speciali procedūra, reglamentuojama, be kita ko, Civilinio proceso kodekso 479⁴² straipsnio 1 dalimi, 479⁴³ straipsniu ir 479⁴⁵ straipsnio 1–3 dalimis¹⁰. Šios kontrolės, vykdomos tik dėl bendrųjų sutarties sąlygų, tikslas – panaikinti nesąžiningas sąlygas. *SOKiK* vertinimas grindžiamas ginčijamos sąlygos formuluote, todėl nepriklauso nuo to, kaip ši sąlyga naudojama konkrečiose sutartyse¹¹. Į *SOKiK* gali kreiptis, be kita ko, kiekvienas vartotojas, nesvarbu, ar jis yra saistomas sutarties, vartotojų interesus ginančios nevyriausybinės organizacijos ir *l'UOKiK* pirmininkas¹².

27. Tuo atveju, kai, vykdydamas kontrolę *in abstracto*, *SOKiK* priima sprendimą dėl tam tikros bendrosios sutarčių sąlygos nesąžiningumo, remdamasis Civilinio proceso kodekso 479⁴² straipsnio 1 dalimi, jis savo sprendimo rezoliucinėje dalyje pakartoja ginčijamos sąlygos turinį ir uždraudžia ją naudoti. Paskui įsiteisėjęs teismo sprendimas, kuriuo tenkinamas prašymas, paskelbiamas, o nesąžininga pripažinta sąlyga įtraukiama į *UOKiK* pirmininko tvarkomą nesąžiningų sąlygų registrą. Lenkijos vyriausybės teigimu, įtrauktos į registrą sąlygos negalima pataisyti arba išbraukti iš registro.

28. Administracinė kontrolė, Lenkijos vyriausybės teigimu, yra glaudžiai susijusi su kontrole *in abstracto*, nes ja yra įgyvendinami *SOKiK* sprendimai. Iš esmės, vykdant administracinę kontrolę *UOKiK* pirmininkas nustato, ar ginčijama sąlyga yra tapati arba lygiavertė į nesąžiningų sąlygų registrą įtrauktai sutarties sąlygai, atsižvelgdamas, be kita ko, į ginčijamos sąlygos turinį ir į jos poveikį vartotojui. Kad sąlygos būtų pripažintos lygiavertėmis, lyginamų sąlygų turinys neprivalo būti tapatus. Pakanka konstatuoti, kad ginčijama sąlyga atitinka į šį registrą įtrauktą sąlygą. Pardavėjas ar tiekėjas, dėl kurio bendrųjų sutarties sąlygų vykdoma administracinė kontrolė, paprastai neturi galimybės ginčyti ginčijamos sąlygos nesąžiningumo konkrečiomis aplinkybėmis, o gali tik ginčyti jos lygiavertiškumą į registrą jau įtrauktoms sąlygoms.

9 — Toliau pateiktas Lenkijos sistemos apibūdinimas yra grindžiamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo suteikta informacija, papildyta Lenkijos vyriausybės, kuri, atrodo, nėra ginčijama. Dėl Lenkijos sistemos žr. R. Trzaskowski „Skutki uznania postanowienia wzorca umowy za niedozwolone i jego wpisu do rejestru w sferze przeciwdziałania praktykom naruszającym zbiorowe interesy konsumentów (art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.i.k.) w świetle orzecznictwa Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów“, *Prawo w działaniu sprawy cywilne*, 20/2014, p. 123. Paaiškėja, kad Lenkijos vartotojų apsaugos sistema buvo iš dalies pakeista 2015 m. rugpjūčio 5 d. *Ustawa o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw* (Istatymas, iš dalies keičiantis Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymą ir tam tikrus kitus įstatymus) (*Dz. U.* 2015, 1634 pozicija). Tačiau šis pakeitimas įsigaliojo tik 2016 m. balandžio 17 d., todėl iki šios datos pradėti procesai vykdomi pagal ankstesnes taisykles (šio įstatymo 8 straipsnis).

10 — Žr. šios išvados 17 punktą.

11 — Lenkijos vyriausybės žodžiais tariant, vykdydamas kontrolę *in abstracto*, *SOKiK* nustato nagrinėjamos sąlygos „norminį turinį“.

12 — Pagal Civilinio proceso kodekso 479³⁸ straipsnio 1 ir 2 dalis kontrolė *in abstracto* taip pat gali būti inicijuojama regiono vartotojų apsaugos ombudsmeno ir, jei tenkinamos tam tikros sąlygos, užsienio organizacijos, įrašytos į organizacijų, kurioms suteikta teisė valstybėse narėse pareikšti ieškinį dėl bendrųjų sutarčių sąlygų nesąžiningumo pripažinimo; šis sąrašas skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

29. Tuo atveju, kai *UOKiK* pirmininkas konstatuoja Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymo 24 straipsnio 2 dalies 1 punkte¹³ numatyto draudimo pažeidimą, savo sprendimu jis nurodo nutraukti kolektyvinius vartotojų interesus pažeidžiančius veiksmus ir gali skirti pardavėjui ar tiekėjui baudą pagal šio įstatymo 106 straipsnio 1 dalies 4 punktą.

30. *UOKiK* pirmininko sprendimams taikoma teisminė priežiūra, kurią atlieka *SOKiK*, kaip pirmosios instancijos teismas, ir *Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny* (Varšuvos apeliacinis teismas, Civilinių bylų skyrius), kaip antrosios instancijos teismas¹⁴. Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad šios teisminės priežiūros tikslas – išnagrinėti ne ginčijamos sąlygos nesąžiningumą, o tik jos lygiavertiškumą kitoms į nesąžiningų sąlygų registrą įtrauktoms sąlygoms.

2. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo turinio

31. Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad kyla abejonų dėl Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymo 24 straipsnio 2 dalies 1 punkto ir Civilinio proceso kodekso 479⁴³ straipsnio¹⁵ aiškinimo, dėl kurių nesutariama tiek teismų praktikoje, tiek doktrinoje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, šioje srityje susikerta du teiginiai.

32. Pagal pirmąjį teiginį, kurį pagrindinėje byloje gina *UOKiK* pirmininkas ir kuris yra grindžiamas pažodiniu Civilinio proceso kodekso 479⁴³ straipsnio aiškinimu, – sprendimai, kuriuos vykdydamas kontrolę *in abstracto* priima *SOKiK*, turi *erga omnes* poveikį visiems pardavėjams ar tiekėjams nuo šių sprendimų įtraukimo į nesąžiningų sąlygų registrą¹⁶ (toliau – pirmasis aiškinimas).

33. Pagal antrąjį teiginį, apibūdintą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo ir Lenkijos vyriausybės, *SOKiK* sprendimas, kuriuo pripažįstamas tam tikros bendrosios sutarties sąlygos nesąžiningumas, yra susijęs tik su konkrečia sąlyga, dėl kurios vyko procesas, ir yra privalomas tik ginčo šalims.

34. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad, siekiant tinkamai aiškinti nagrinėjamas nacionalines nuostatas, reikia atsižvelgti į Sąjungos teisės reikalavimus, – tai pagrindžia prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Konkrečiau kalbant, šiam teismui kyla klausimas, ar pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį, 7 straipsnį ir Direktyvos 2009/22 1 ir 2 straipsnius yra draudžiami tokie taikomi Lenkijos teisės aktai, kaip jie suprantami remiantis pirmuoju aiškinimu, ir, be kita ko, ar šis aiškinimas atitinka pagrindinę pardavėjo ar tiekėjo teisę būti išklausytam.

35. Nors vykstant procesui pagal SESV 267 straipsnį Teisingumo Teismui nepriklauso spręsti nei dėl vidaus teisės nuostatų aiškinimo, įskaitant pasirinkimą iš dviejų aiškinimų, nei dėl vidaus teisės normų suderinamumo su Sąjungos teisės nuostatomis, nes šios užduotys tenka išimtinai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, Teisingumo Teismas, nagrinėdamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą, yra kompetentingas pateikti nacionaliniam teismui visapusišką Sąjungos teisės išaiškinimą, kuris šiam teismui leistų įvertinti vidaus teisės normų suderinamumą su Sąjungos teise¹⁷.

13 — Remiantis Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymo 24 straipsnio 2 dalies 1 punkto formuluote, jis yra susijęs su „bendrųjų sutarties sąlygų, kurios buvo įtrauktos į <...> registrą, <...> naudojimu“. Lenkijos vyriausybės teigimu, iš *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) ir *SOKiK* praktikos vis dėlto matyti, kad „lygiavertičių“ sąlygų naudojimas taip pat laikomas pažeidžiančiu kolektyvinius vartotojų interesus, kaip tai suprantama pagal šį straipsnį.

14 — Taip pat paskui galima pateikti kasacinį skundą *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas).

15 — Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo 479⁴³ straipsnio 2 dalį. Tačiau man atrodo, kad tai yra redagavimo klaida, nes ši 2 dalis nėra minima nei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nurodytose nacionalinės teisės nuostatose, nei Lenkijos vyriausybės ir Komisijos pastabose.

16 — Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas išskiria sprendimo, kuriuo pripažįstamas sutarties sąlygos nesąžiningumas, „subjektyvų“ ir „objektyvų“ poveikį; pirmasis yra susijęs su tuo, kad sprendimo poveikis apima asmenis, kurie nedalyvavo procese *SOKiK*, o antrasis – su tuo, kad sprendimas turi poveikį tiek tapačioms, tiek lygiavertėms sąlygoms.

17 — Žr. 2015 m. liepos 16 d. Sprendimą *CHEZ Razpredelenie Bulgaria* (C-83/14, EU:C:2015:480, 62 punktą ir jame nurodyta teismo praktika) ir 2014 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Mascolo ir kt.* (C-22/13, C-61/13, C-63/13 ir C-418/13, EU:C:2014:2401, 81 ir 83 punktai ir juose nurodyta teismo praktika).

36. Šiuo klausimu primintina, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagal savo jurisdikciją turi atlikti visus veiksmus, kad pagrindinėje byloje taikytinas nacionalines normas aiškintų kuo labiau atsižvelgdamas į Sąjungos teisės tekstą ir tikslą, taip pat į visą vidaus teisės sistemą ir taikydamas joje pripažintus aiškinimo metodus, kad būtų užtikrintas Direktyvos 93/13 veiksmingumas ir priimtas ja siekiamą tikslą atitinkantis sprendimas¹⁸.

37. Kad ir kaip formuluojamas pirmasis prejudicinis klausimas, manau, kad jį reikia nagrinėti atsižvelgiant į Direktyvos 93/13 visumą, taip pat į iš Chartijos kylančius reikalavimus, be kita ko, jos 47 straipsnį, susijusį su teise būti išklausytam. Šiuo klausimu primintina, kad, siekiant naudingai atsakyti prejudicinį klausimą pateikusiam teismui, Teisingumo Teismui gali prireikti atsižvelgti į Sąjungos teisės normas, kurių nacionalinis teismas savo klausime nenurodė¹⁹.

38. Taigi, manau, prejudicinis klausimas turi būti suprantamas taip, kad juo siekiama sužinoti, ar pagal Direktyvą 93/13, siejamą su Direktyvos 2009/22 1 ir 2 straipsniais ir Chartijos 47 straipsniu, yra draudžiami tokie nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos yra numatyta bauda pardavėjui ar tiekėjui, kuris savo sutartyse su vartotojais naudoja bendrąsias sutarties sąlygas, kurios laikomos lygiavertėmis sąlygoms, jau pripažintoms nesąžiningomis, ir todėl įtrauktoms į viešą registrą, nors šis pardavėjas ar tiekėjas nedalyvavo procese, per kurį buvo pripažintas į registrą įtrauktų sąlygų nesąžiningumas.

B – Dėl Direktyvos 93/13 aiškinimo

1. Bendrosios pastabos

39. Direktyva 93/13 nustatyta apsaugos sistema pagrįsta idėja, kad vartotojo padėtis yra silpnesnė nei pardavėjo ar tiekėjo tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl informacijos lygio²⁰. Dėl to šios direktyvos 6 ir 7 straipsniais valstybės narės įpareigojamos imtis „pakankamų ir veiksmingų priemonių“, kad užkirstų kelią nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse su vartotojais²¹, ir numatyti, kad nesąžiningos sąlygos vartotojams neprivalomos, siekdamos, Teisingumo Teismo žodžiais tariant, „formalią pusiausvyrą, sutartimi nustatytą tarp sutarties šalių teisių ir pareigų, <...> pakeisti realia pusiausvyra, galinčia atkurti sutarties šalių lygybę“²².

18 — Šiuo klausimu žr. 2012 m. birželio 14 d. Sprendimą *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349, 72 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką). Remiantis *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) praktika, man atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi tam tikrą diskreciją, kalbant apie atitinkamų nacionalinių nuostatų aiškinimą.

19 — Žr. 2007 m. birželio 14 d. Sprendimą *Medipac-Kazantzidis* (C-6/05, EU:C:2007:337, 34 punktą ir jame nurodyta teismo praktiką).

20 — Žr. 2016 m. balandžio 14 d. Sprendimą *Sales Sinués ir Drame Ba* (C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:252, 22 punktą) ir 2015 m. spalio 29 d. Sprendimą *BBVA* (C-8/14, EU:C:2015:731, 17 ir 19 punktai ir juose nurodyta teismo praktika). Šiuo pagrindu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad nacionalinis teismas turi savo iniciatyva vertinti sutarties sąlygos, patenkančios į šios direktyvos taikymo sritį, nesąžiningumą, jei turi tam būtiną teisinę ir faktinę informaciją. Žr. 2016 m. balandžio 21 d. Sprendimą *Radlinger ir Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 62 punktą), 2009 m. birželio 4 d. Sprendimą *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 35 punktą), 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, EU:C:2010:659, 56 punktą) ir 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 46 punktą). Dėl šios nacionalinio teismo pareigos apimties žr. 2012 m. birželio 14 d. Sprendimą *Banco Español de Crédito* (C-618/10, EU:C:2012:349), 2016 m. vasario 18 d. Sprendimą *Finanmadrid EFC* (C-49/14, EU:C:2016:98) ir 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimą *Jörös* (C-397/11, EU:C:2013:340), taip pat generalinės advokatės E. Sharpston išvadą byloje *Radlinger ir Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2015:769) ir generalinio advokato M. Szpunar išvadą byloje *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2016:69).

21 — Taip pat žr. Direktyvos 93/13 ketvirtą ir dvidešimt pirmą konstatuojamąsias dalis.

22 — Žr. 2015 m. spalio 29 d. Sprendimą *BBVA* (C-8/14, EU:C:2015:731, 18 punktą ir jame nurodyta teismo praktika), 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 20 punktą ir jame nurodyta teismo praktika) ir 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 45 punktą ir jame nurodyta teismo praktika). Teisingumo Teismas taip pat yra konstatavęs, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnis laikytinas norma, lygiaverte nacionalinėms normoms, kurios vidaus teisės sistemoje priskirtinos viešosios tvarkos normoms. Šiuo klausimu žr. 2009 m. spalio 6 d. Sprendimą *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615, 52 punktą) ir 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimą *Asbeek Brusse ir de Man Garabito* (C-488/11, EU:C:2013:341, 44 punktą).

40. Nėra jokių abejonių, kad tokia tvarka, kaip numatytoji Lenkijos teisės aktuose, gali užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį²³. Dėl to, kad vykdant kontrolę *in abstracto* priimtiems sprendimams suteikiamas *erga omnes* poveikis ir leidžiama skirti dideles baudas²⁴ pardavėjams ar tiekėjams, tokia tvarka veiksmingai ir greitai užkertamas kelias nesąžiningomis pripažintų sąlygų ir analogiškų sąlygų, turinčių panašų neigiamą poveikį vartotojui, naudojimui. Be to, tokia tvarka trukdoma apeiti įstatymus padarius nedidelius – teksto arba stiliaus – jau uždraustų sąlygų pakeitimus²⁵.

41. Kaip nurodo Lenkijos vyriausybė, Direktyvoje 93/13 nėra numatyta konkretaus modelio, kurį valstybės narės turi taikyti, kad užkirstų kelią nesąžiningų sąlygų naudojimui. Joje taip pat nepatikslinama, kokią teisinį poveikį turi sutarties sąlygos nesąžiningumo pripažinimas, nes direktyva grindžiama valstybių narių procesinės autonomijos principu. Taigi šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje yra daroma nuoroda į valstybių narių teisės aktuose nustatytas sąlygas²⁶, o minėtos direktyvos 8 straipsnyje net leidžiama, kad būtų priimtose arba paliktose galioti griežtesnės nacionalinės nuostatos, taikomos nesąžiningoms sąlygoms, nei numatytosios direktyvoje²⁷. Tačiau tai nereiškia, kad valstybės narės yra visiškai laisvos priimti griežtesnes nuostatas, taikytinas nesąžiningoms sąlygoms. Kaip matyti iš Direktyvos 93/13 8 straipsnio, šios nuostatos turi atitikti Sutartis.

42. Priešingai, nei teigia Lenkijos vyriausybė, manau, kad tokia tvarka, kokią siūlo pirmojo aiškinimo gynėjai, neatitinka iš Direktyvos 93/13 kylančių reikalavimų, aiškinamų atsižvelgiant į Chartiją. Ši išvada grindžiama toliau išdėstytais samprotavimais, kuriais siekiama atsakyti į Lenkijos vyriausybės ir Komisijos pateiktus argumentus.

2. Dėl nesąžiningumo vertinimo konkrečiu ir individualiu atveju

a) Dėl Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalies

43. Iš Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalies matyti, kad sutartyse su vartotojais esančios sąlygos nesąžiningumas vertinamas „atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas [remiantis sudarant sutartį buvusiomis visomis aplinkybėmis ir visomis kitomis tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygomis]“²⁸.

23 — Tikslas užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį taip pat yra įtvirtintas SESV 169 straipsnio 1 dalyje ir Chartijos 38 straipsnyje.

24 — Pagal Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymo 106 straipsnio 1 dalies 4 punktą, skirtos baudos gali siekti iki 10 % atitinkamo pardavėjo ar tiekėjo apyvartos. Žr. šios išvados 16 punktą.

25 — Lenkijos vyriausybė pabrėžia, kad vienas didžiausių sunkumų norint užkirsti kelią nesąžiningoms sąlygoms yra tai, kad jos lengvai paplinta ir yra kartojamos kitų pardavėjų ar tiekėjų, ir tai, kad jos vėl panaudojamos padarius „kosmetinių pataisymų“.

26 — Šiuo klausimu žr. 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 26 punktas). Tačiau valstybių narių proceso tvarka turi tenkinti dvejopą sąlygą: ji neturi būti mažiau palanki nei reglamentuojančioji panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir dėl jos neturi tapti praktiškai neįmanoma ar pernelyg sudėtinga pasinaudoti pagal Sąjungos teisę vartotojams suteiktomis teisėmis (veiksmingumo principas). Žr. 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 25 punktas) ir 2015 m. spalio 29 d. Sprendimą *BBVA* (C-8/14, EU:C:2015:731, 24 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

27 — Taip pat žr. 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 40 punktas), kuriame Teisingumo Teismas pažymi, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje numatytas sąlygos pripažinimo negaliojančia sankcijos taikymas nereiškia, kad negali būti skirtos kitos tinkamos ir veiksmingos baudos, numatytos nacionaliniuose įstatymuose.

28 — Taip pat žr. Direktyvos 93/13 penkioliką konstatuojamąją dalį, pagal kurią „būtina bendrai nustatyti kriterijus sutarčių sąlygų nesąžiningumui įvertinti“, ir šešioliką, aštuonioliką bei devynioliką konstatuojamąsias dalis, kuriose nurodyti kriterijai, į kuriuos gali būti atsižvelgta, pavyzdžiui, sąžiningumo reikalavimas, šalių derybinių pozicijų tvirtumas, prekių ar paslaugų pobūdis, pagrindinis sutarties dalykas ir kokybės ir kainos santykis.

44. Taigi, kalbant apie nesąžiningumo vertinimą, sutarties sąlyga negali būti atskirta nuo savo konteksto. Todėl šis vertinimas yra ne absoliutus, o labiau santykinis, nes priklauso nuo konkrečių aplinkybių, buvusių sudarant sutartį²⁹, įskaitant bendrą visų sutarties sąlygų poveikį³⁰.

45. Iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos taip pat matyti, kad jis negali nuspręsti dėl bendrų kriterijų, kuriais naudojosi Sąjungos teisės aktų leidėjas apibrėždamas nesąžiningos sąlygos sąvoką, taikymo konkrečiai sąlygai, kuri turi būti išnagrinėta atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, – ši vertinimą turi atlikti nacionalinis teismas³¹.

46. Taigi sutarties sąlyga gali būti laikoma nesąžininga tam tikromis aplinkybėmis, bet nebūti nesąžininga kitomis aplinkybėmis³², visų pirma dėl vartotojo sumokėtos kainos³³. Nesąžiningumo vertinimas laikui bėgant taip pat galėtų pasikeisti dėl sutarčiai taikytinos teisės pasikeitimo³⁴.

47. Žinoma, yra tikrai nesąžiningų sutarties sąlygų, ir tai palengvina vertinimą, kurį turi atlikti nacionalinis teismas pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalį, tačiau tai nepaneigia šio vertinimo konkretumo. Tokios sąlygos taip pat dažnai prieštarauja imperatyvioms nacionalinės vartotojams taikomos arba sutarčių teisės normoms.

48. Akivaizdu, kad nacionalinio teismo sprendimas, kuriuo apskritai pripažįstamas sutarties sąlygos nesąžiningumas arba jos neatitikimas imperatyvioms normoms, turėtų, kaip precedentas, didelį netiesioginį poveikį pardavėjams ar tiekėjams, savo sutartyse su vartotojais naudojančiams tapačias arba panašias sąlygas, nes aišku, kad tokie pardavėjai ar tiekėjai turėtų tikėtis panašaus vertinimo vykdant jų sutarčių teisminę priežiūrą. Vis dėlto nesąžiningumo vertinimas vienos arba kitos sutarties atveju skiriasi dėl konkrečių aplinkybių ir atitinkamoms sutarčiai bei sąlygai taikytinos teisės.

49. Todėl, man atrodo, sunku tvarką, pagal kurią apskritai numatyta, kad bendrųjų sutarties sąlygų nesąžiningumas yra nustatomas vieną kartą visam laikui, vykstant teismo procesui *in abstracto*, suderinti su Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalimi, pagal kurią reikalaujama, kad nesąžiningumo vertinimas būtų atliekamas dėl kiekvieno atvejo ir būtų grindžiamas konkrečiomis aplinkybėmis, arba net neįmanoma to padaryti.

29 — Žr. 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 41 punktas), 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimą *Freiburger Kommunalbauten* (C-237/02, EU:C:2004:209, 21 ir 22 punktai) ir 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 66 punktas).

30 — Žr. 2016 m. balandžio 21 d. Sprendimą *Radlinger ir Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 95 punktas).

31 — Žr. 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimą *Freiburger Kommunalbauten* (C-237/02, EU:C:2004:209, 22 punktas) ir 2009 m. birželio 4 d. Sprendimą *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 42 punktas). Nors Teisingumo Teismas savo 2000 m. birželio 27 d. Sprendime *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores* (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 24 punktas) yra nusprendęs, kad pardavėjo ar tiekėjo iš anksto parengta sąlyga, pagal kurią jurisdikcija nagrinėti visus iš sutarties kylančius ginčus suteikiama pardavėjo ar tiekėjo buveinės vietos teismui, atitinka visus kriterijus, kad būtų pripažinta nesąžininga pagal Direktyvą 93/13, iš vėlesnės teismo praktikos matyti, kad šioje byloje buvo kalbama apie visiškai išimtinį atvejį. Žr. 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimą *Freiburger Kommunalbauten* (C-237/02, EU:C:2004:209, 22 ir 23 punktai), kuriame Teisingumo Teismas patikslino, jog byla *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores* buvo susijusi su „sąlyga, naudinga išimtinai pardavėjui ar tiekėjui, vartotojui mainais nieko nesuteikiant, dėl kurios kilo pavojus, kad ir kokia būtų sutarties rūšis, [Direktyvos 93/13] vartotojui pripažįstamų teisių teisminės apsaugos veiksmingumui. Taigi buvo galima pripažinti šios sąlygos nesąžiningumą nenagrinėjant visų sutarties sudarymu susijusių aplinkybių ir nevertinti su šia sąlyga susijusių naudingumo arba nenaudingumo pagal sutarčiai taikytiną nacionalinę teisę“.

32 — Taip pat žr. generalinio advokato M. Szpunar išvados sujungtose bylose *Sales Sinués ir Drame Ba* (C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:15) 72 punkto 46 išnašą, kurioje pažymėta, kad „sutarties sąlyga gali nebūti apskritai nesąžininga, tačiau gali būti nesąžininga tik tam tikromis aplinkybėmis; arba ji gali būti potencialiai nesąžininga, tačiau konkrečiu atveju dėl jos galėjo būti konkrečiai derėtasi, todėl ji gali būti privaloma atitinkamam vartotojui“.

33 — Pavyzdžiui, pažymėtina, kad sąlyga, pagal kurią, kaip šioje byloje, kelionių agentūra negrąžina sumokėtų sumų už paslaugas, kuriomis dalyvis nesinaudoja dėl nuo jo priklausančių priežasčių, gali būti laikoma nesąžininga tam tikromis aplinkybėmis, be kita ko, atsižvelgiant į didelę paslaugų kainą, kurią vartotojas sumokėjo. Ir priešingai, jei vartotojui buvo suteikta didelė nuolaida, palyginti su atitinkamų paslaugų rinkos kaina, tokios sąlygos nesąžiningumo vertinimo rezultatas gali lengvai pasikeisti. Iš Direktyvos 93/13 devynioliktos konstatuojamosios dalies matyti, kad į kokybės ir kainos santykį, net jei pagal šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalį jis pats savaime nėra nesąžiningumo vertinimo dalykas, gali būti atsižvelgta vertinant kitų sąlygų nesąžiningumą.

34 — Šiuo klausimu žr. 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimą *Freiburger Kommunalbauten* (C-237/02, EU:C:2004:209, 21 punktas). Taip pat žr. generalinio advokato L. A. Geelhoed išvados byloje *Freiburger Kommunalbauten* (C-237/02, EU:C:2003:504) 30 punktą, kuriame pareiškama, jog įmanoma, kad „tos pačios rūšies sąlygos turėtų skirtingų teisinių pasekmių skirtingose nacionalinės teisės sistemose“.

b) Dėl nesąžiningų sąlygų sąrašo Direktyvos 93/13 priede

50. Direktyvos 93/13 priede yra sąrašas, kuris pagal jos 3 straipsnio 3 dalį apibūdinamas kaip „orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas“³⁵.

51. Komisija iš pradžių buvo pasiūliusi pateikti tikrąjį, „juodąjį“, sąlygų, bet kokiomis aplinkybėmis laikytinų nesąžiningomis, sąrašą, o po to – „pilkąjį“ sąlygų, kurių nesąžiningumas preziumuojamas, sąrašą. Tačiau šių pasiūlymų nepalaikė Europos Sąjungos Taryba – ji pasirinko išimtinai orientacinį sąrašą³⁶. Teisingumo Teismas yra patvirtinęs, kad „sąrašė nurodyta sąlyga nebūtinai turi būti laikoma nesąžininga ir, atvirkščiai, – ten nesanti sąlyga gali būti pripažinta nesąžininga“³⁷.

52. Teisės aktų leidėjo pasirinktas sąrašo pobūdis, mano nuomone, gerai parodo sunkumus, su kuriais susidurta nustatant, kokios sąlygos bus nesąžiningos visomis aplinkybėmis, net kalbant apie šiame sąrašė esančias sąlygas, laikomas ypač problemiškomis atsižvelgiant į vartotojo nenaudai sukurtą [teisų ir pareigų] neatitikimą³⁸. Tai taip pat parodo sąrašo teksto lankstumas³⁹.

c) Dėl galimybės patvirtinti nacionalinius nesąžiningų sąlygų sąrašus pagal Direktyvos 93/13 8 straipsnį

53. Tuo atveju, kai, įgyvendindama Direktyvos 93/13 8 straipsnį, valstybė narė „priima nuostatas <...> [kuriose] pateikiami sutarties sąlygų, laikytinų nesąžiningomis, sąrašai“, pagal šios direktyvos 8a straipsnio 1 dalį ji privalo apie tai pranešti Komisijai⁴⁰. Kitaip nei šios direktyvos priede esantis orientacinis sąrašas, pagal 8 straipsnį patvirtinti nacionaliniai sąrašai gali turėti privalomą galią ir nesvarbu, ar jie yra „juodieji“, ar „pilkieji“⁴¹.

35 — Pagal Direktyvos 93/13 septynioliktą konstatuojamąją dalį šia sąrašas „gali būti valstybių narių plečiama[s] ar labiau ribojama[s] jų nacionaliniais įstatymais“. Taip pat žr. 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 25 punktą ir jame nurodyta teismo praktika) ir 2013 m. kovo 14 d. Sprendimą *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164, 70 punktą).

36 — Žr. 1990 m. liepos 24 d. Komisijos pateikto pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (COM(90) 322 galutinis) 2 straipsnio 2 punktą, 1993 m. sausio 26 d. peržiūrėtą pasiūlymą dėl pakeitimo Nr. 4 (COM(93) 11 galutinis), 1992 m. rugsėjo 22 d. Tarybos bendrąją poziciją ir 1992 m. spalio 22 d. Komisijos pranešimą Europos Parlamentui dėl Tarybos bendrosios pozicijos (SEC(92) 1944 galutinis – SYN 285), paskelbtus *Journal of Consumer Policy*, 1992, Nr. 15, p. 473–491. Savo peržiūrėto pasiūlymo motyvuose Komisija pažymi, kad „juodojo“ sąrašo priėmimas yra „iš dalies mažai pritaikytas dabartinei priede nurodytų sąlygų redakcijai, be kita ko, atsižvelgiant į daugelyje sąlygų laisvai vartojamus terminus“.

37 — Žr. 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimą *Freiburger Kommunalbauten* (C-237/02, EU:C:2004:209, 20 punktą) ir 2002 m. gegužės 7 d. Sprendimą *Komisija / Švedija* (C-478/99, EU:C:2002:281, 20 punktą). Pastarojo sprendimo, susijusio su Direktyvos 93/13 perkėlimu į Švedijos teisę, 21 punkte Teisingumo Teismas nusprendė, kad „direktyvos priede esančiu sąrašu nėra siekiama pripažinti vartotojams daugiau teisių, nei kyla iš direktyvos 3–7 straipsnių. Juo visiškai nekeičiamas direktyvos tikslas, kuris keliamas būtent valstybės narėms“. Taip pat žr. 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 26 punktą), kuriame Teisingumo Teismas pridūrė, kad „[n]ors atsižvelgiant vien į <...> priedo turinį nėra savaime akivaizdu, kad ginčijama sąlyga yra nesąžininga, tai yra esminis elementas, kuriuo remdamasis kompetentingas teismas gali pagrįsti šios sąlygos nesąžiningumo vertinimą“.

38 — Šiame sąrašė, be kita ko, yra sąlygos, kurių tikslas arba poveikis – panaikinti arba apriboti pardavėjo ar tiekėjo teisinę atsakomybę tuo atveju, kai vartotojas miršta arba jis yra sužalojamas dėl to pardavėjo ar tiekėjo veiksmo arba neveikimo, panaikinti arba apriboti vartotojo juridines teises tuo atveju, jei pardavėjas arba tiekėjas netinkamai vykdo kokius nors sutartinius įsipareigojimus, įgalinti pardavėją ar tiekėją savo nuožiūra nutraukti sutartį, kai ta pati galimybė nėra suteikiama vartotojui, įgalinti pardavėją ar tiekėją vienašališkai pakeisti sutarties sąlygas ir panaikinti arba trukdyti vartotojo teisei pareikšti ieškinį arba naudotis bet kuria kita teisinės apsaugos priemone.

39 — Pavyzdžiui, dėl šiame sąrašė vartojamų pasakymų: „netinkamai“, „neproporcingai didelę sumą“, „tinkamai apie tai nepranešus“, „rimtų priežasčių“, „nepagrįstai trumpas terminas“, „be pakankamos priežasties“, „per didelė“, kiekvienu atveju gali būti atliktas konkretus vertinimas arba jis net gali būti būtinas. Žr. Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto b, e, g, h, j–l punktus.

40 — Primintina, kad pareiga pranešti Komisijai pagal Direktyvos 93/13 8a straipsnį taikoma tik sutartims, sudarytoms po 2014 m. birželio 13 d. Žr. šios išvados 4 išnašą. Pradiniame Komisijos pateiktame pasiūlyme dėl Direktyvos 2011/83 buvo numatytas visiškas Direktyvos 93/13 panaikinimas (COM(2008) 614 galutinis), o į šio pasiūlymo 34 ir 35 straipsnius buvo įtraukti tiek „juodasis“ sąrašas – sąlygų, laikytinų nesąžiningomis visomis aplinkybėmis, tiek „pilkasis“ sąrašas – sąlygų, kurios laikomos nesąžiningomis, nebent pardavėjas arba tiekėjas įrodo, kad jos tokios nėra. Tačiau Taryba nepalaikė Komisijos požiūrio. Be kita ko, žr. pakeitimus, pasiūlytus 2010 m. gruodžio 10 d. Tarybos Generalinio sekretoriato parengto rašto A punkte (2008/0196(COD)) ir 2011 m. birželio 23 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliuciją (OL C 390, 2012, p. 145), kuri pakeičia 2011 m. kovo 24 d. Europos Parlamento patvirtintus pakeitimus (OL C 247, 2012, p. 55).

41 — Per teismo posėdį Komisija teigė, kad tam tikros valstybės narės, patvirtindamos nacionalinius „juoduosius“ arba „pilkuosius“ sąrašus, pasinaudojo Direktyvos 93/13 8 straipsnyje numatyta galimybe.

54. Mano nuomone, Direktyvos 93/13 8a straipsnio 1 dalies žodžiai „priima nuostatas“ vis dėlto reiškia, kad toks nacionalinis sąrašas turi būti priimtas teisėkūros būdu, t. y. priimant įstatymą arba pagal įstatymą priimant administracines normas. Taigi, pagal šios direktyvos 8 ir 8a straipsniais įtvirtintą sistemą teisės aktų leidėjas turi tiksliai suformuluoti draudžiamas arba, kaip preziumuojama, nesąžiningas sąlygas, kruopščiai palyginęs skirtingus ir kartais vienas kitam prieštaraujančius interesus, ir pranešti apie šias sąlygas Komisijai. Pažymėtina, kad teisėkūros procedūra, į kurią gali būti įtrauktos suinteresuotosios šalys, pagal savo pobūdį yra skirta patvirtinti bendras ir abstrakčias normas.

55. Tačiau pagal tokią tvarką, kokią siūlo pirmojo aiškinimo gynėjai, iš tikrųjų nacionaliniai teismai labiau nei įstatymų leidėjas yra įgaliojami kiekvienu atveju nustatyti „juodąjį“ sąrašą, pagal kurį gali būti baudžiama už tapačių arba lygiaverčių sąlygų naudojimą. Šiomis aplinkybėmis nesąžiningomis pripažintos sąlygos yra įtraukiamos į nesąžiningų sąlygų registrą, kurį iš tikrųjų rengia pardavėjai ar tiekėjai. Aiškiai matyti, kad tokios tvarkos negalima palyginti su nacionalinių sąrašų tvirtinimu, leidžiamu pagal Direktyvos 93/13 8 straipsnį.

56. Be to, tokia tvarka, man atrodo, sunkiai suderinama su Chartijos 49 straipsnyje įtvirtintu nusikaltimo ir baudmės teisėtumo principu, pagal kurį reikalaujama, kad įstatyme būtų aiškiai apibrėžti nusikaltimai ir už juos skiriamos baudmės⁴².

57. Atsižvelgiant į tai, kad į nesąžiningų sąlygų registrą įtraukiamų sąlygų yra daug ir jų daugėja⁴³, ši tvarka taip pat kelia abejonių dėl teisinio saugumo principo, kuris yra vienas iš bendrųjų Sąjungos teisės principų⁴⁴, nes pardavėjai ar tiekėjai neišvengiamai turi sunkumų nustatyti teisinę situaciją, kurioje jie veikia, ir numatyti atitinkamas pasekmes. Šios abejonės yra itin didelės, kalbant apie galimybę bausti už sąlygų, kurios tėra „lygiavertės“ į registrą įrašytoms sąlygoms⁴⁵, naudojimą.

3. Dėl pardavėjo ar tiekėjo teisės būti išklaustyta

58. Su pirmiau išdėstytais samprotavimais dėl tam tikros sąlygos nesąžiningumo vertinimo konkrečiu atveju yra glaudžiai susijęs klausimas, kylantis dėl pardavėjo ar tiekėjo teisės paneigti sąlygų, kurias jis naudoja savo sutartyse su vartotojais, nesąžiningumą.

59. Iš Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalies aiškinimo *a contrario* matyti, kad sutarties sąlyga nelaikoma nesąžininga, jei dėl jos buvo atskirai derėtasi⁴⁶. Šiuo klausimu šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies trečioje pastraipoje numatyta, kad įrodinėjimo pareiga tenka pardavėjui ar tiekėjui, kuris tvirtina, jog dėl tipinės sąlygos buvo atskirai derėtasi. Iš to darau išvadą, kad Direktyva 93/13 pardavėjui ar tiekėjui suteikiama bent teisė įrodyti, kad dėl ginčijamos sąlygos buvo atskirai derėtasi, todėl konkrečiu atveju ji nėra nesąžininga, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą.

42 — Žr. 2011 m. kovo 31 d. Sprendimą *Aurubis Bulgaria* (C-546/09, EU:C:2011:199, 42 punktą ir jame nurodyta teismo praktika) dėl delspinigių skaičiavimo už papildomą skolą pridėtinės vertės mokesčio (PVM) srityje.

43 — Komisijos teigimu, daugiau nei 6 300 sąlygų buvo jau įtraukta į nesąžiningų sąlygų registrą, iš jų 300 buvo įtraukta nuo 2015 m. liepos mėn. iki 2016 m. kovo mėn. vidurio.

44 — Žr. 2011 m. gruodžio 8 d. Sprendimą *France Télécom / Komisija* (C-81/10 P, EU:C:2011:811, 100 punktą). Dėl Direktyvos 93/13 žr. 2002 m. gegužės 7 d. Sprendimą *Komisija / Švedija* (C-478/99, EU:C:2002:281, 18 punktą).

45 — Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti, ar Civilinio proceso kodekso 479⁴³ straipsnis yra *taikomas atgal*, t. y. sutartims, sudarytoms prieš teismui priimant sprendimą, kuriuo pripažįstamas atitinkamos sąlygos nesąžiningumas. Jei taip yra, akivaizdu, kad mano susirūpinimas dėl teisinio saugumo principo dar labiau padidėja.

46 — Taip pat žr. Direktyvos 93/13 12 konstatuojamąją dalį. Komisija iš pradžių pasiūlė direktyvą taikyti tiek tipinėms sąlygoms, tiek sąlygoms, dėl kurių buvo atskirai derėtasi. Žr. 1990 m. liepos 24 d. Komisijos pasiūlymą (COM(90) 322 galutinis) ir 1991 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliuciją, pakeitimas Nr. 9 (OL C 326, 1991, p. 108).

60. Pardavėjo ar tiekėjo teisė pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 2 dalies trečią pastraipą pateikti argumentus ir įrodymus siekiant įvykdyti įrodinėjimo pareigą, man atrodo, yra dalis bendresnės ir platesnės teisės, kylančios iš Chartijos 47 straipsnio; į ją atsižvelgiant turi būti aiškinamos Direktyvos 93/13 nuostatos⁴⁷.

61. Chartijos 47 straipsniu kiekvienam asmeniui⁴⁸, esant į Chartijos taikymo sritį patenkančioms situacijoms⁴⁹, užtikrinama teisė būti išklaustam tiek per administracinę procedūrą, tiek per teismo procesą⁵⁰. Teisingumo Teismo teigimu, ši teisė apima galimybę deramai ir realiai pareikšti savo nuomonę iki bet kokio sprendimo, galinčio neigiamai paveikti jo interesus, priėmimo, kad kompetentinga valdžios institucija turėtų galimybę deramai atsižvelgti į visas svarbias aplinkybes⁵¹. Akivaizdu, kad tai taikoma ir sprendimui, kuriuo pardavėjui ar tiekėjui skiriama piniginė bauda.

62. Vykdamas tokią teisminę kontrolę, kaip numatytoji nagrinėjamuose teisės aktuose, pardavėjo ar tiekėjo teisės būti išklaustam yra dvi skirtingos funkcijos. Pirma, pardavėjui ar tiekėjui suteikiama teisė įrodyti, kad konkrečios aplinkybės, buvusios atitinkamos sutarties sudarymo momentu, skyrėsi nuo aplinkybių, kurios jau buvo įvertintos vykstant ankstesniam procesui, per kurį buvo nustatytas tapačios arba lygiavertės sąlygos nesąžiningumas. Antra, teisė būti išklaustam suteikia pardavėjui ar tiekėjui galimybę pateikti tiek faktinius, tiek teisinius įrodymus, kurie, nesvarbu, dėl kokios priežasties, nebuvo pateikti per ankstesnį *in abstracto* procesą, ir ištaisyti per šį procesą padarytas klaidas⁵².

63. Iš to darau išvadą, kad pardavėjo ar pirkėjo teisė būti išklaustam pagal Direktyvą 93/13 negali apsiriboti klausimu, ar dėl ginčijamos sąlygos buvo atskirai derėtasi, bet turi apimti visas aplinkybes, svarbias šios sąlygos nesąžiningumo vertinimui pagal šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalį⁵³. Pavyzdžiui, pardavėjas ar tiekėjas taip pat turėtų turėti galimybę įrodyti, kad dėl ginčijamos sąlygos konkrečiomis aplinkybėmis neatsiranda ryškaus neatitikimo vartotojo nenaudai, visų pirma įrodydamas, kad šios sąlygos kenksmingą poveikį atsveria kitos tos pačios sutarties sąlygos arba vartotojo sumokėta mažesnė kaina⁵⁴.

64. Remdamasis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo ir Lenkijos vyriausybės pateikta informacija, manau, kad pagal tokią tvarką, kokia išplaukia iš pirmojo aiškinimo, nėra pakankamai atsižvelgiama į pardavėjo ar tiekėjo teisę būti išklaustam, nes jis neturi galimybės vykstant administracinei kontrolei ar teisminei kontrolei *SOKiK* ir *Sąd Apelacyjny w Warszawie VI*

47 — Primenu, kad valstybės narės taip pat privalo laikytis Sutarties, įskaitant Chartijos užtikrinamas pagrindines teises, kai priima griežtesnes nuostatas, nei numatytosios Direktyvoje 93/13, kaip, beje, matyti iš šios direktyvos 8 straipsnio.

48 — Žodžiai „kiekvienas asmuo“ rodo, kad teisė pripažįstama tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. Be kita ko, žr. 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *DEB* (C-279/09, EU:C:2010:811, 59 punktą) ir 2012 m. birželio 13 d. Nutartį *GREP* (C-156/12, neskelbtas, EU:C:2012:342, 38 punktą).

49 — Pažymiu, jog, atsižvelgiant į Chartijos 51 straipsnio 1 dalį, nėra jokių abejonių, kad ji šioje byloje taikytina.

50 — Iš nusistovėjusios Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad teisė būti išklaustam yra įtvirtinta ne tik Chartijos 47 ir 48 straipsniuose, kuriais užtikrinami teisės į gynybą paisymas ir teisė į teisingą procesą bet kokiame teismo procese, bet ir jos 41 straipsnyje, kuriuo užtikrinama teisė į gerą administravimą. Žr. 2012 m. lapkričio 22 d. Sprendimą *M.* (C-277/11, EU:C:2012:744, 81 ir 82 punktai ir juose nurodyta teismo praktika). Nors Chartijos 41 straipsnis yra skirtas ne valstybėms narėms, o tik Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams, teisė į gerą administravimą, priešingai, yra teisės į gynybą – bendrojo Sąjungos teisės principo – paisymo sudedamoji dalis. Žr. 2014 m. gruodžio 11 d. Sprendimą *Boudjlida* (C-249/13, EU:C:2014:2431, 32–34 ir 40 punktai ir juose nurodyta teismo praktika).

51 — Šiuo klausimu žr. 2014 m. gruodžio 11 d. Sprendimą *Boudjlida* (C-249/13, EU:C:2014:2431, 36 ir 37 punktai ir juose nurodyta teismo praktika) ir 2016 m. kovo 17 d. Sprendimą *Bensada Benallal* (C-161/15, EU:C:2016:175, 33 punktą). Glaudžiai susijęs su teise būti išklaustam, rungimosi principas taip pat yra pagrindinis Sąjungos teisės principas. Žr. 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 29 ir 30 punktai ir juose nurodyta teismo praktika).

52 — Šiuo klausimu žr. 2014 m. gruodžio 11 d. Sprendimą *Boudjlida* (C-249/13, EU:C:2014:2431, 37 punktą).

53 — Tačiau, kaip suformuluota Direktyvos 93/13 3 straipsnio 2 dalies trečiojoje pastraipoje, speciali taisyklė, pagal kurią įrodinėjimo pareiga tenka pardavėjui ar tiekėjui, apsiriboja tik klausimu, ar dėl sąlygos buvo atskirai derėtasi.

54 — Žr. šios išvados 33 išnašą dėl Direktyvos 93/13 devynioliktos konstatuojamosios dalies.

Wydział Cywilny (Varšuvos apeliacinis teismas, Civilinių bylų skyrius) konkrečiomis aplinkybėmis nurodyti, kad ginčijama sąlyga nėra nesąžininga, ir to įrodyti⁵⁵. Kaip pažymi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šių procedūrų tikslas yra patikrinti ne pačios ginčijamos sąlygos nesąžiningumą, o tik jos lygiavertiškumą į nesąžiningų sąlygų registrą įtrauktoms sąlygoms.

65. Nors, kaip nurodo Lenkijos vyriausybė, negalima atmesti, kad, nagrinėdami ginčijamos sąlygos ir į nesąžiningų sąlygų registrą įtrauktos sąlygos lygiavertiškumą, nacionaliniai teismai atsižvelgia į Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalyje nurodytus veiksnius⁵⁶, vis dėlto šio vertinimo tikslas bet kuriuo atveju yra tik nustatyti abiejų sąlygų tapatumą arba lygiavertiškumą⁵⁷, o pardavėjas ar tiekėjas negali užginčyti paties ginčijamos sąlygos nesąžiningumo remdamasis konkrečiomis aplinkybėmis, įskaitant tai, kad dėl ginčijamos sąlygos buvo atskirai derėtasi, arba naujais argumentais, kurie nebuvo pateikti vykdant kontrolę *in abstracto*. Taigi pagal tokią tvarką yra nustatyti dideli pardavėjo ar tiekėjo teisės, numatytos Chartijos 47 straipsnyje, apribojimai⁵⁸.

66. Teismo, vykdančio teisminę kontrolę, kompetencija taip pat yra gerokai apribota, o tai savaime kelia klausimų, kalbant apie Chartijos 47 straipsnį, pagal kurį reikalaujama „veiksmingos teisminės gynybos“⁵⁹. Be to, tokia tvarka taip pat pažeidžiama vartotojo teisė atsisakyti nesąžiningos sąlygos netaikymo⁶⁰.

67. Iš tiesų pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį teisė būti išklausytam gali būti apribota, jei šie apribojimai iš tikrųjų atitinka bendrus interesus ir jais paisoma proporcingumo principo⁶¹. Šiuo klausimu Lenkijos vyriausybė nurodo, – manau, teisingai, – kad nacionalinės teisės aktais siekiama greitai ir veiksmingai užkirsti kelią neleistinų sąlygų naudojimui įvairiose situacijose, kurios gali susiklostyti rinkoje, ir išvengti daugybės teismo procesų dėl lygiaverčių bendrųjų sutarties sąlygų, kurias naudoja skirtingi pardavėjai ar tiekėjai⁶².

68. Tačiau šie argumentai, nors tikriausiai yra pagrįsti, mano nuomone, negali pateisinti itin didelio pardavėjo ar tiekėjo teisės būti išklausytam apribojimo, kylančio iš Civilinio proceso kodekso 479⁴³ straipsnio ir Konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymo 24 straipsnio 2 dalies 1 punkto, kaip jie suprantami pagal pirmąjį aiškinimą, taip pat atsižvelgiant į gana dideles baudas, kurios gali būti skirtos pardavėjui ar tiekėjui pagal šio įstatymo 106 straipsnio 1 dalies 4 punktą⁶³.

69. Tai, kad sąlygų įtraukimas į nesąžiningų sąlygų registrą yra galutinis, taip pat patvirtina išvada, jog nagrinėjami nacionalinės teisės aktai, kaip jie suprantami remiantis pirmuoju aiškinimu, neatitinka proporcingumo principo⁶⁴.

55 — Šiuo klausimu žr. generalinės advokatės V. Trstenjak išvados byloje *Invitel* (C-472/10, EU:C:2011:806) 60 punktą. Ta byla išsamiau nagrinėjama šios išvados 77–83 punktuose.

56 — Kaip pavyzdį Lenkijos vyriausybė nurodo tai, kad *Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny* (Varšuvos apeliacinis teismas, Civilinių bylų skyrius) konkrečiu atveju suabejojo dėl ginčijamų sąlygų ir į registrą įtrauktų sąlygų lygiavertiškumo, nors jos buvo labai panašiai suformuluotos.

57 — Žr. šios išvados 30 punktą.

58 — Lenkijos vyriausybė nurodo, kad vykdant kontrolę *in abstracto* atliekamas vertinimas yra būtent abstraktus, todėl nepriklauso nuo jokios individualios aplinkybės, ir kad net jei kiekvienas ginčijamą sąlygą naudojantis pardavėjas ar tiekėjas galėtų įgyvendinti savo teisę būti išklausytas vykstant kontrolei *in abstracto* prieš šios sąlygos įtraukimą į registrą, tai neturėtų jokios įtakos proceso baigčiai. Šiuo klausimu pažymėtina, kad mano susirūpinimas dėl pardavėjo ar tiekėjo teisės būti išklausytam susijęs ne su priežiūra *in abstracto*, o daugiau su tolesne administracine ir teismine kitų pardavėjų ar tiekėjų komercinės veiklos kontrole.

59 — Taip pat žr. 1986 m. gegužės 15 d. Sprendimą *Johnston* (222/84, EU:C:1986:206, 19 punktas), kuriame Teisingumo Teismas nusprendė, kad teisė į veiksmingą teisminę gynybą kompetentingame teisme yra bendrasis Sąjungos teisės principas.

60 — Šiuo klausimu žr. 2016 m. balandžio 14 d. Sprendimą *Sales Sinués ir Drame Ba* (C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:252, 40 punktas).

61 — Šiuo klausimu žr. 2014 m. gruodžio 11 d. Sprendimą *Boudjlida* (C-249/13, EU:C:2014:2431, 43 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

62 — Taip pat žr. šios išvados 40 punktą kartu su 25 išnaša.

63 — Žr. šios išvados 24 išnašą.

64 — Per teismo posėdį Lenkijos vyriausybė patvirtino, kad į nesąžiningų sąlygų registrą įtraukta sąlyga negali būti nei pataisyta, nei išbraukta.

70. Kaip teigia Komisija, atrodo, yra alternatyvių priemonių, kurios palengvintų veiksmingą vartotojų apsaugą nuo nesąžiningų sąlygų ir kartu užtikrintų pardavėjo ar tiekėjo teisę būti išklausytam. Taigi valstybėms narėms negali būti draudžiama įgyvendinti priemonių, kuriomis nustatoma tam tikrų bendrųjų sutarties sąlygų nesąžiningumo prezumpcija⁶⁵ ir už jų naudojimą gali būti baudžiama, nebent pardavėjas ar tiekėjas per administracinę procedūrą arba teismo procesą įrodytų, kad konkrečiomis aplinkybėmis jos nėra tokios, pavyzdžiui, kad dėl jų buvo atskirai derėtasi.

71. Be to, *erga omnes* poveikio nebuvimas nereiškia, kad bendrosios sutarties sąlygos nesąžiningumo pripažinimas neturės atgrasomojo poveikio, nes kiti pardavėjai ar tiekėjai bus linkę nebenaudoti analogiškų sąlygų⁶⁶.

C – Dėl kolektyvinių ieškinių dėl uždraudimo

1. Dėl Direktyvos 93/13 7 straipsnio 2 ir 3 dalių

72. Kaip teigia Komisija, pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnio 2 ir 3 dalis ja leidžiami kolektyviniai ieškiniai dėl uždraudimo, kurie iš tikrųjų peržengia sutartinių santykių ribas, nes nepriklauso nuo jokio individualaus ginčo ir juos gali pateikti asmenys ir organizacijos, turintys teisėtą interesą apsaugoti vartotojus⁶⁷. Kaip rodo šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalies žodžiai „[n]epažeidžiant 7 straipsnio“, tos pačios direktyvos 7 straipsnio 2 dalyje nurodyti ieškiniai papildo individualius ieškinius⁶⁸.

73. Direktyvos 7 straipsnio 2 dalyje yra numatyta prevencinio ir atgrasomojo pobūdžio kontrolė *in abstracto*⁶⁹, kuria siekiama nustatyti, „ar bendram naudojimui parengtos sutarčių sąlygos yra nesąžiningos“, o pagal tos pačios direktyvos 7 straipsnio 3 dalį leidžiama jos 7 straipsnio 2 dalyje nurodytus ieškinius pareikšti, atskirai arba kartu, keliems pardavėjams ar tiekėjams iš to paties ekonomikos sektoriaus arba jų asociacijoms.

74. Iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad individualių ir kolektyvinių ieškinių pagal Direktyvą 93/13 „tikslai ir teisiniai padariniai yra skirtingi“⁷⁰. Be to, pagal Direktyvos 93/13 dvidešimt trečią konstatuojamąją dalį kolektyviniai ieškiniai „nereikalauja bendrųjų sąlygų, įgytų atskiruose ekonominiuose sektoriuose, išankstinio patvirtinimo [išankstinės atskiruose ekonomikos sektoriuose

65 — Šiuo atžvilgiu Komisija pažymi, kad Lenkijos tvarka, atvirkščiai, gali turėti nenuginčijamai prezumpcijai lygiavertį poveikį. Man šis apibūdinimas neatrodo visiškai tinkamas, nes Civilinio proceso kodekso 479⁴³ straipsnis, kuriuo pratęsiamas vykdam kontrolę *in abstracto* priimtų sprendimų teisinis poveikis, iš tikrųjų prilygsta visiškam draudimui naudoti sąlygas, kurios yra tapačios arba lygiavertės į registrą įtraukoms sąlygoms (o ne tik prezumpcijai dėl jų nesąžiningumo).

66 — Šiuo klausimu žr. 2012 m. lapkričio 6 d. Komisijos ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/22/EB dėl ieškinių dėl uždraudimo ginant vartotojų interesus taikymo (COM(2012) 635 galutinis, 3.1 dalis), kurioje yra nurodyta, kad „[k]ai kurioms suinteresuotosioms šalims galimybė iškelti ieškinius dėl uždraudimo turėjo savaiminį atgrasomąjį poveikį derybose su tais, kurie pažeidžia teisės aktus. Kai kuriais kitais atvejais, patenkinus ieškinį dėl uždraudimo ir paskelbus, kad prekiautojo veikla yra neteisėta, kiti prekiautojai paprastai susilaiko nuo panašios praktikos, net jei jie nėra teisiškai įpareigoti laikytis teismo sprendimo.“

67 — Žr. 2016 m. balandžio 14 d. Sprendimą *Sales Sinués ir Drame Ba* (C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:252, 29 punktas) ir 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 37 punktas ir jame nurodyta teismo praktika), kuriame Teisingumo Teismas patikslino, kad kolektyviniai ieškiniai gali būti pareiškiama „net ir tada, jei sąlygos, kurias reikalaujama uždrausti, nebuvo naudotos konkrečiose sutartyse“.

68 — Taip pat žr. generalinio advokato M. Szipnar išvados sujungtose bylose *Sales Sinués ir Drame Ba* (C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:15) 56 punktą.

69 — Žr. 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 37 punktas).

70 — Žr. 2016 m. balandžio 14 d. Sprendimą *Sales Sinués ir Drame Ba* (C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:252, 30 punktas). Kolektyviniai ieškiniai nėra susiję su jokių individualiu ginču, o individualių ieškinių atveju vartotojas turi teisę, „kad būtų atsižvelgta į visas jo atvejo aplinkybes“ (2016 m. balandžio 14 d. Sprendimo *Sales Sinués ir Drame Ba*, C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:252, 40 punktas).

naudojamų bendrųjų sąlygų kontrolės]“. Iš to darau išvadą, kad kontrolė *ex ante*, vykdoma pateikus kolektyvinį ieškinį, negali iš anksto nulemti kontrolės *ex post*, vykdomos pateikus individualų ieškinį, susijusį su kitomis šalimis⁷¹, o tai iš tikrųjų neleidžia išplėsti sprendimų, priimtų išnagrinėjus kolektyvinius ieškinius, poveikio procese nedalyvavusiems pardavėjams ar tiekėjams⁷².

75. Šią išvadą patvirtina Direktyvos 93/13 7 straipsnio 3 dalies buvimas. Manau, nebūtų prasmės pagal šią dalį leisti pradėti daugišalius procesus, jei sprendimai, priimti nagrinėjant tos pačios direktyvos 7 straipsnio 2 dalyje nurodytus ieškinius, jau būtų privalomi visiems pardavėjams ar tiekėjams. Šios direktyvos parengiamieji darbai taip pat patvirtina aiškinimą, pagal kurį sprendimai, priimti nagrinėjant 7 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytus kolektyvinius ieškinius dėl uždraudimo, yra privalomi tik konkretaus kolektyvinio ieškinio šalims⁷³.

76. Iš tiesų, kalbant apie bendrąsias sutarties sąlygas, dėl kurių retai deramasi atskirai, nacionalinių teismų vertinimas, atitinkamai vykdytinas nagrinėjant kolektyvinį ieškinį ir individualų ieškinį, dažnai bus panašus arba net toks pat, net jei ieškinio šalys nėra tos pačios. Todėl nagrinėjant kolektyvinį ieškinį priimtas sprendimas bus svarbus precedentas vertinimui, vykdytinam nagrinėjant vėlesnį individualų ieškinį dėl tapačios arba lygiavertės sąlygos, ir net gali sukurti prezumpciją dėl šios sąlygos nesąžiningumo. Tačiau iš pardavėjo ar tiekėjo, kuris nedalyvavo kolektyviniame procese, neturi būti atimta galimybė pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 2 dalies trečią pastraipą ir Chartijos 47 straipsnį paneigti tokią prezumpciją nagrinėjant individualų ieškinį.

2. Dėl sprendimo *Invitel* taikymo ribų

77. Kaip pabrėžia Lenkijos vyriausybė ir Komisija, Sprendime *Invitel* Teisingumo Teismas yra nusprendęs, jog pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį, siejamą su šios direktyvos 7 straipsnio 1 ir 2 dalimis, nedraudžiama, kad sprendimai, kuriais pripažįstamas bendrosios sutarties sąlygos nesąžiningumas, priimti pareiškus ieškinį dėl uždraudimo pagal šios direktyvos 7 straipsnį, būtų taikomi „visiems vartotojams, sudariusiems su šiuo pardavėju ar tiekėju sutartis, kurioms taikomos tos pačios [bendrosios sąlygos], taip pat ir tiems, kurie nedalyvavo nagrinėjant bylą dėl nesąžiningų sąlygų uždraudimo“⁷⁴.

78. Ši išvada visiškai nestebina, veikiau ji atitinka kolektyvinių ieškinių dėl uždraudimo pobūdį ir tikslą. Tuo atveju, kai pareiškus kolektyvinius ieškinius sutarties sąlyga pripažįstama negaliojančia ir uždraudžiama, iš tikrųjų aišku, jog reikia užtikrinti, kad atitinkamas pardavėjas ar tiekėjas jokioje savo sutartyje nebenaudotų tokių pat bendrųjų sąlygų, įskaitant nesąžiningą sąlygą. Priešingu atveju Direktyvos 93/13 7 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatyti ieškiniai dėl uždraudimo taptų neveiksmingi.

71 — Šiuo klausimu žr. generalinio advokato M. Szpunar išvados sujungtose bylose *Sales Sinués ir Drame Ba* (C-381/14 ir C-385/14, EU:C:2016:15) 56 ir 72 punktus; jis 56 punkte pažymi, kad „kolektyvin[ia]i ieškin[ia]i dėl veiksmų nutraukimo <...> negali pakeisti individualių ieškinių arba užkirsti jiems kelią“, o 72 punkte – kad „vartotojas, kuris nusprendžia pareikšti individualų ieškinį, neturėtų būti tiesiogiai paveiktas sprendimo, paskelbto išnagrinėjus kolektyvinį ieškinį, nors individualų ieškinį nagrinėjantis teismas, žinoma, jį atsižvelgs“.

72 — Iš tikrųjų, kaip per teismo posėdį teigė Komisija, tokių teisės aktų, kaip nagrinėjamieji pagrindinėje byloje, pagal kuriuos numatyta, kad teismo sprendimai, kuriais konstatuojamas sutarties sąlygos nesąžiningumas, turi *erga omnes* poveikį, atrodo, nėra kitose valstybėse narėse. Taip pat žr. 2008–2012 m. tarptautinės tyrėjų grupės Komisijai parengtą „Compendium du droit de la consommation, analyse comparative (EC Consumer Law Compendium)“ (http://www.eu-consumer-law.org/index_fr.cfm). Iš M. Ebers parengtos 2.C dalies VI skyriaus 3 punkto c papunkčio dėl Direktyvos 93/13 perkėlimo į nacionalinę teisę matyti, kad teismo arba administraciniai sprendimai, priimti dėl kolektyvinių ieškinių, daugelyje valstybių narių privalomi tik procese dalyvavusiems pardavėjams ar tiekėjams. Taip pat žr. 84 išnašą.

73 — Pradiniame 1990 m. liepos 24 d. Komisijos pasiūlyme nebuvo jokios nuostatos, atitinkančios priimtos Direktyvos 93/13 7 straipsnio 3 dalį (COM(90) 322 galutinis). Ši dalis buvo įterpta 1992 m. kovo 4 d. Komisijos pasiūlymu, kurio 8 straipsnio 3 dalyje buvo numatyta: „Antroje dalyje nurodyti ieškiniai gali būti kartu nukreipti prieš kelis asmenis, kurie naudoja arba rengiasi naudoti, arba pataria naudoti tas pačias bendrąsias sutarčių sąlygas ar tapačias sąlygas; kompetentingų institucijų priimtas sprendimas yra privalomas visiems šiems asmenims“ (kursyvu pažymėta mano) (COM(92) 66 galutinis). Vykstant teisėkūros procesui, šios dalies formulavimas buvo pakeistas ir joje nėra net menkiausias nuorodos į Sąjungos teisės aktų leidėjo ketinimus išplėsti sprendimų, priimtų pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnio 2 ir 3 dalis, poveikį.

74 — 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimas (C-472/10, EU:C:2012:242, 44 punktą).

79. Sprendimo *Invitel* 40 punkte Teisingumo Teismas teisingai pabrėžė, kad nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia sankcijos taikymas visiems vartotojams, sudariusiems su atitinkamu pardavėju ar tiekėju sutartį, kuriai taikomos tos pačios bendrosios sąlygos, „užtikrina, kad ši sąlyga jiems nebus privaloma“⁷⁵, – Teisingumo Teismas padarė nuorodą į Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį, pagal kurią valstybės narės, Teisingumo Teismo žodžiais tariant, įpareigojamos „taikyti visas <...> pasekmes“, kylančias pagal nacionalinę teisę dėl bendrosios sutarties sąlygos pripažinimo nesąžininga, kad ši sąlyga vartotojams nebūtų privaloma⁷⁶.

80. Manau, nėra jokių abejonių, kad ši teismo praktika dabar nagrinėjamam atvejui netaikytina.

81. Motyvuodamas savo išvadas Sprendime *Invitel*⁷⁷ Teisingumo Teismas aiškiai padarė nuorodą į generalinės advokatės išvados 57–61 punktus, kuriuose ji savo ruožtu išreiškė „didelių abejonių“ dėl *erga omnes* poveikio pardavėjams ar tiekėjams, nedalyvavusiems procese, per kurį buvo pripažintas ginčijamos sąlygos nesąžiningumas; šioms abejonėms visiškai pritariu⁷⁸.

82. Be to, klausimas, pateiktas Teisingumo Teismui byloje, kurioje buvo priimtas šis sprendimas, t. y. dėl nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia sankcijos taikymo visiems vartotojams, sudariusiems su atitinkamu pardavėju ar tiekėju sutartį, kuriai taikomos tos pačios bendrosios sąlygos, aiškiai skyrėsi nuo klausimo, kurį kelia šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir kuris yra susijęs su piniginių baudų skyrimu pardavėjams ar tiekėjams, nedalyvavusiems vykstant kontrolės *in abstracto* procesui.

83. Taigi, plačiai aiškinti Sprendimo *Invitel*⁷⁹ taikymo ribas, kad į jas patektų teisės aktai, pagal kuriuos numatytas *erga omnes* poveikis visiems procese nedalyvavusiems pardavėjams ar tiekėjams, man neatrodo pagrįsta ir, kad bet kuriuo atveju tai būtų mažai suderinama su pardavėjų ar tiekėjų pagrindinėmis teisėmis⁸⁰.

3. Dėl Direktyvos 2009/22 aiškinimo

84. Mano siūlomas Direktyvos 93/13 aiškinimas negali būti užginčytas atsižvelgiant į Direktyvos 2009/22 1 ir 2 straipsnius, į kuriuos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas daro nuorodą savo pirmajame prejudiciniame klausime.

85. Direktyvos 2009/22 dėl ieškinių dėl uždraudimo ginant vartotojų interesus tikslas – užtikrinti tam tikrų direktyvų, įskaitant Direktyvą 93/13, visišką veiksmingumą ir, be kita ko, kovoti su Sąjungoje daromais pažeidimais⁸¹.

75 — 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimas (C-472/10, EU:C:2012:242).

76 — 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimas *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 42 punktas).

77 — 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimas (C-472/10, EU:C:2012:242, 39 punktas).

78 — Be kita ko, žr. generalinės advokatės V. Trstenjak išvados byloje *Invitel* (C-472/10, EU:C:2011:806) 60 punktą, kuriame ji pažymi: „[S]prendimo *erga omnes* poveikis procese nedalyvaujantiems asmenims būtų sunkiai suderinamas su teisingo teismo proceso principu, nes, prieš paskelbiant teisinę galią jiems turintį sprendimą dėl nesąžiningos sąlygos naudojimo sutartyse, jie neturėtų galimybės išsakyti savo pozicijos [dėl kaltinimų, susijusių su jų sudaromose sutartyse naudojamų nesąžiningų sąlygų]. Jei sprendimas turėtų *erga omnes* poveikį visiems, taip pat tiems ūkio subjektams, kurie nebuvo proceso šalys, būtų pažeista teisė būti išklausytam, <...>, todėl nagrinėjama nacionalinė tvarka nebūtų proporcinga [pakankama], kaip tai suprantama pagal direktyvos [93/13] 7 straipsnį.“

79 — 2012 m. balandžio 26 d. Sprendimas (C-472/10, EU:C:2012:242).

80 — Dėl pardavėjo ar tiekėjo teisės būti išklausytam žr. šios išvados 58–71 punktus.

81 — T. y. pažeidimai, kurie sukelia pasekmes kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje jie buvo padaryti. Žr., be kita ko, Direktyvos 2009/22 3–7 konstatuojamąsias dalis ir *Žaliosios knygos dėl teismų prieinamumo vartotojams ir vartotojų ginčų sprendimo bendrojoje rinkoje* (COM(93) 576 galutinis) III.B.2 skyrių. Pagal Direktyvos 2009/22 1 straipsnio 1 dalį šios direktyvos 2 straipsnyje minėtais ieškiniiais dėl uždraudimo siekiama ginti šios direktyvos I priede, kurio 5 punkte minima Direktyva 93/13, išvardytuose Sąjungos aktuose nurodytus kolektyvinius vartotojų interesus.

86. Dėl to Direktyvos 2009/22 2 straipsnio 1 dalies a–c dalimis valstybės narės įpareigojamos paskirti teismus arba administracines institucijas, kompetentingus priimti sprendimus dėl kolektyvinių ieškinių, pareiktų šios direktyvos 3 straipsnyje nurodytų kompetentingų subjektų, siekiant, be kita ko, kad būtų nutrauktas bet koks Direktyvai 93/13 prieštaraujantis veiksmas, būtų paskelbtas sprendimas arba pataisantis pranešimas ir pralaimėjusiam atsakovui būtų nurodyta už sprendimo nevykdymą sumokėti nustatytą sumą į valstybės iždą arba kitam pagal nacionalinę teisę numatytam gavėjui.

87. Dėl Direktyvos 2009/22 ir Direktyvos 93/13 santykio reikia nurodyti, kad pirmoji papildo Direktyvos 93/13 7 straipsnio 2 ir 3 dalis, kurios taip pat susijusios su ieškiniiais dėl uždraudimo⁸².

88. Nei Direktyvos 2009/22 tekste, nei jos parengiamuosiuose darbuose⁸³ nematau jokios nuorodos į tai, kad valstybėms narėms būtų leidžiama sprendimams, priimtiems dėl šioje direktyvoje nurodytų ieškinių, suteikti *erga omnes* poveikį, t. y. juos taikyti pardavėjams ar tiekėjams, kurie nedalyvavo procese dėl uždraudimo. Jei taip būtų, Direktyva 2009/22 būtų peržengtos Direktyva 93/13, kurią siekiama papildyti Direktyva 2009/22, nustatytos tvarkos ribos, tačiau nesant aiškiai išreikštos Sąjungos teisės aktų leidėjo valios to negali būti preziumuojama.

89. Vis dėlto Komisijos iniciatyva buvo kalbama apie Sąjungos teisės pakeitimą, kad valstybėms narėms būtų leista sprendimų, kuriais sutarties sąlyga paskelbiama nesąžininga, poveikį išplėsti „panašioms sutartims“⁸⁴. Tačiau tai tik patvirtina, kad toks sprendimas, atsižvelgiant į šiuo metu galiojančią Sąjungos teisę, t. y. pagal direktyvas 93/13 ir 2009/22, yra neįmanomas.

V – Išvada

90. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny* (Varšuvos apeliacinis teismas, Civilinių bylų skyrius, Lenkija) pateiktą pirmąjį prejudicinį klausimą atsakyti taip:

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, siejama su 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/22/EB dėl ieškinių dėl uždraudimo ginant vartotojų interesus 1 ir 2 straipsniais ir su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiami tokie nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos yra numatyta bauda pardavėjui ar tiekėjui, kuris savo sutartyse su vartotojais naudoja bendrąsias sutarties sąlygas, kurios laikomos lygiavertėmis sąlygoms, jau pripažintoms nesąžiningomis, todėl įtrauktoms į viešą registrą, nors šis pardavėjas ar tiekėjas nedalyvavo procese, per kurį buvo pripažintas į registrą įtrauktų sąlygų nesąžiningumas.

82 — Direktyvos 2009/22 I priedo 1 pastaboje paminėta, kad Direktyvoje 93/13 „pateikiamos specialiosios nuostatos dėl ieškinių dėl uždraudimo“. Dėl Direktyvos 93/13 7 straipsnio 2 ir 3 dalių žr. šios išvados 72–76 punktus.

83 — Direktyva 2009/22 pratęsia Direktyvą 98/27, kuri buvo grindžiama *Žaliąja knyga dėl teismų prieinamumo vartotojams ir vartotojų ginčų sprendimo bendrojoje rinkoje* (COM(93) 576 galutinis).

84 — Žr. 2012 m. lapkričio 6 d. Komisijos ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/22/EB dėl ieškinių dėl uždraudimo ginant vartotojų interesus taikymo (COM(2012) 635 galutinis, 5.1 dalies b punkto 2 papunktis), kurioje dėl „galimų teisinės sistemos pokyčių“ nurodyta, kad „[j]ei sutarties sąlyga yra paskelbta neteisėta, šį sprendimą reikėtų taikyti visoms panašioms dabartinėms ir būsimoms sutartims“. Tačiau iš tos pačios ataskaitos 4.4 dalies matyti, kad daugelyje valstybių narių sprendimai dėl uždraudimo turi *santykinį* poveikį, t. y. yra privalomi tik atitinkamoje byloje dalyvavusioms šalims. Taip pat žr. 2008 m. lapkričio 18 d. Komisijos ataskaitą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/27/EB dėl draudimų ginant vartotojų interesus taikymo (COM(2008) 756 galutinis, 25–27 dalys).